

การทำนาเกลือกับพัฒนาการสังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้านสาขลา**จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่าง พ.ศ. 2450-2549****Solar Salt Production and Socio-economic Development of the Sakla Village,****Samutprakarn Province during 1907-2006**

ปณัตตกร สิ้นธุสอาด

สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญนครราชสีมา

E-mail: pannachats@yahoo.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “การทำนาเกลือกับพัฒนาการสังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้านสาขลา จังหวัดสมุทรปราการ ระหว่าง พ.ศ.2450-2549” ผู้วิจัยมุ่งเน้นผลของการวิจัยเพื่อชี้ให้เห็นอดีตและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้านสาขลาที่ยังไม่เคยมีผู้ใดศึกษามาก่อน หมู่บ้านสาขลามีความน่าสนใจอยู่ที่เป็นแหล่งผลิตเกลือที่สำคัญ ในอดีตสภาพสังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้านสาขลาในยุคเริ่มแรกขึ้นอยู่กับการผลิตเกลือและข้าว ซึ่งการผลิตยังคงใช้เทคโนโลยีการผลิตแบบดั้งเดิมที่ด้อยอาศัยธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต ประชาชนมีวิถีความเป็นอยู่แบบเรียบง่าย มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน ต่อมาเมื่อเกลือมีราคาสูงขึ้นประชาชนได้เริ่มเข้าไปบุกเบิกและแสวงหาพื้นที่เพื่อการทำนาเกลืออย่างจริงจัง เกลือของหมู่บ้านสาขลาได้ส่งขายไปทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ ทำให้วิถีความเป็นอยู่ของชาวบ้านมีสภาพดีขึ้น มีการส่งบุตรหลานเข้าไปเรียนหนังสือในตัวจังหวัด เท่ากับเป็นการพัฒนาสังคมของหมู่บ้านอีกระดับหนึ่ง แต่ความเป็นอยู่โดยรวมของชาวบ้านก็ยังไม่แตกต่างจากอดีตมากนัก ความเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านสาขลาเริ่มเห็นได้ชัดเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอาชีพจากเดิมที่มีการทำนาเกลือเป็นอาชีพหลัก เปลี่ยนเป็นการทำนาเกลือ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านสาขลาจึงส่งผลทำให้สังคมของหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ประชาชนเริ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้น วิถีความเป็นอยู่สุขสบายขึ้น มีเครื่องอำนวยความสะดวกที่เพิ่มเพื่อใช้ภายในครัวเรือน สภาพสังคมของหมู่บ้านในช่วงนี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้สังคมของหมู่บ้านกลายเป็นสังคมเปิดที่รับแนวคิดทางวัฒนธรรมและรับแนวคิดทางเศรษฐกิจจากภายนอกได้อย่างรวดเร็ว

Abstract

This research project is about “Solar salt production and socio-economic development of the Sakla village, Samutprakarn Province during 1907-2006”. The result of this research project indicated how the social and economic status of Sakla village has been changed. Sakla village is an important place for producing solar salt in the past century. At the beginning, the social and economic status depended on salt and rice productions. Traditional technology which uses the natural resources was applied in those factories. People have normal life. The temples were the center of the communities. Later, when salt cost higher, people start to find their own land for salt farm. Salt from this area has been sold in both domestic and international markets. It has brought the better life of the villagers. Their children can get more opportunity to study. It seems that people’s lives have been developed to another level but the ways of life are still the same. The change of Sakla village is clearer when the villagers change from doing salt farms to shrimp farms. The development of economic status has an effect for their life. People earn more income so they can spend more money to make their life become better. The social status has been tremendously changed. As the result, the Sakla village community becomes open and has rapidly been influenced by the outside cultural and economic concepts.

บทนำ

การศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สังคมและเศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในภาคกลางที่ผ่านมานั้น เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นงานค้นคว้าที่เน้นไปในด้านเศรษฐกิจข้าว หรือประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับชาวนา ทั้งนี้เนื่องจากในบริเวณภาคกลางของประเทศไทยเป็นพื้นที่ปลูกข้าวที่สำคัญที่สุดของประเทศ ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความสนใจในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจข้าวและชาวนากันอย่างกว้างขวาง แต่ในความจริงแล้วบริเวณภาคกลางของประเทศไทย นอกจากจะเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญแล้วยังเป็นแหล่งที่มีการทำนาเกลือที่สำคัญ ในหลายพื้นที่ เช่น ในบริเวณจังหวัดสมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และสมุทรปราการ

แต่ปัจจุบันการทำนาเกลือและชาวนาเกลือหลายท้องที่บริเวณภาคกลางต้องประสบปัญหาจนต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น การทำนาเกลือและชาวนาเกลือในจังหวัดสมุทรปราการเป็นแห่งหนึ่งที่ประสบปัญหาจนต้องเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นและอีกหลายท้องที่ก็เริ่มประสบปัญหาเช่นเดียวกัน

ความสำคัญของปัญหาที่ผู้วิจัยได้กล่าวมานั้น ได้มีส่วนกระตุ้นให้ผู้วิจัยตัดสินใจที่จะทำการศึกษาและวิจัยประวัติศาสตร์เศรษฐกิจไทยในส่วนที่เกี่ยวกับการทำนาเกลือในหมู่บ้าน

ภาคกลางของประเทศไทย โดยเลือกวิจัยบ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ เป็นพื้นที่ศึกษา เนื่องจากเป็นบริเวณที่สามารถศึกษาพัฒนาการสังคมและเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับการทำงานเกลือ และที่สำคัญยังสามารถมองเห็นปัญหาของชาวนาเกลือที่ประสบจนต้องมีการเปลี่ยนแปลงในการประกอบอาชีพอื่นๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นปัญหาของชาวนาเกลือที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้นและกำลังกลับมาอีกครั้งในขณะนี้

การวิจัยในครั้งนี้จึงให้ความสนใจในการหาคำตอบเกี่ยวกับสาเหตุของการเลิกอาชีพการทำนาเกลือและเมื่อยุติการทำนาเกลือแล้วชาวบ้านได้หันไปประกอบอาชีพใดทดแทน ซึ่งการศึกษานี้จะสามารถชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการด้านสังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้านสาขลา ได้อย่างชัดเจน เนื่องจากการทำงานเกลือเป็นตัวชี้ให้เห็นพัฒนาการดังกล่าว

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของหมู่บ้านสาขลา
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนบ้านสาขลา
3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านสาขลา ซึ่งประกอบอาชีพการทำงานเกลือเป็นหลัก ตลอดจนปัญหาที่ต้องประสบจนต้องมีการเปลี่ยนแปลงการประกอบอาชีพวิธีการศึกษา

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ท่าความเข้าใจสภาพของหมู่บ้านสาขลาผู้วิจัยนำสิ่งเหล่านั้นมาประมวลแล้วจึงกำหนดคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ โดยจะประเด็นส่วนใหญ่ไปที่อาชีพการทำนาเกลือ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจหลักของหมู่บ้าน

- 1.1 การกำหนดกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่าง สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

- 1.1.1 กลุ่มผู้เคยประกอบอาชีพการทำนาเกลือ
- 1.1.2 กลุ่มผู้เคยประกอบอาชีพพ่อค้าคนกลางรับซื้อเกลือ
- 1.1.3 กลุ่มผู้เคยรับจ้างทำนาเกลือและผู้เช่าพื้นที่ทำนาเกลือ

นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรที่มีความสำคัญกับหมู่บ้านสาขลา เช่น พระ ผู้สูงอายุภายในหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนทั้งอดีตและปัจจุบัน และครู

- 1.2 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง การกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะสัมภาษณ์มีดังนี้
- กลุ่มที่ 1 สัมภาษณ์ประมาณ 6 หรือ 7 ท่าน
 - กลุ่มที่ 2 สัมภาษณ์ประมาณ 3-4 ท่าน
 - กลุ่มที่ 3 สัมภาษณ์ประมาณ 10 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือหรือแบบสอบถามที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลที่จะใช้ดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ออกเป็น 2 ประเภท คือ

2.1 แบบสอบถาม ผู้วิจัยจะใช้วิธีการสอบถามพูดคุย โดยเริ่มแรกจะยังไม่เจาะประเด็นที่ต้องการ เพียงแต่จะสอบถามเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติหมู่บ้าน สภาพสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้านตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยจะสอบถามจากพระผู้สูงอายุ ผู้นำชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน และจากครู เป็นต้น

2.2 แบบสัมภาษณ์ ภายหลังจากสอบถามเรื่องราวต่างๆ จากประชากรกลุ่มตัวอย่างข้างต้นในบางส่วนแล้ว ผู้วิจัยได้หาข้อมูลเพิ่มเติมจากเอกสาร ซึ่งข้อมูลในรูปเอกสารที่ได้มีจำนวนมาก หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้รวบรวมเป็นประเด็น และตั้งเป็นคำถามเพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอน และวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนต่างๆ เอาไว้ดังนี้

3.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร เอกสารในที่นี้จะประกอบไปด้วย

3.1.1 เอกสารชั้นต้น (Primary Source) ได้แก่ บันทึกส่วนบุคคล หนังสือของทางราชการ เรื่องเล่าปรัมปรา ภาพสมัยโบราณ โบราณสถาน และ โบราณวัตถุ เป็นต้น

3.1.2 เอกสารชั้นรอง (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน หนังสือประวัติจังหวัด ตำรา และงานวิจัย

3.2 การสังเกต (Direct Observation) เป็นการเก็บข้อมูลวิธีหนึ่งที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล โดยจะใช้การเข้าไปอาศัยอยู่เพื่อสังเกตสิ่งต่าง ๆ จากผู้คนและสภาพความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้าน ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาและสังเกตยังพื้นที่อย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้วิจัยมีข้อได้เปรียบ คือ ผู้วิจัยเป็นคนพื้นเพและมีความคุ้นเคยกับคนพื้นที่เป็นอย่างดี จึงทำให้ขั้นตอนดำเนินไปด้วยดี

3.3 การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสอบถามข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key-informants) ในชุมชนหมู่บ้านสาขาและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์เป็นแบบไม่มีโครงสร้าง คือจะเป็นแบบยืดหยุ่น ตั้งคำถามเอาไว้ แต่ในขณะที่สัมภาษณ์จะไม่เรียงคำถาม และในบางครั้งก็ถามนอกเหนือจากคำถามที่ได้ตั้งไว้ แต่ไม่เกินขอบเขตความต้องการในการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเริ่มจากการหาข้อมูลเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา และลงสำรวจพื้นที่ จากการสอบถามและสัมภาษณ์โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง และจำแนกเหตุการณ์หลักด้วยการแยกเป็นประเด็นและกลุ่มตามที่ต้องการวิจัย

ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาผู้วิจัยดำเนินการตามวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Research) และใช้หลักการทางประวัติศาสตร์ในการเชื่อมโยงเนื้อหาทางสังคมและเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน เมื่อได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการแล้ว ผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาผู้วิจัยมุ่งเน้นผลของการวิจัยเพื่อชี้ให้เห็นอดีตและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้านสาขลาที่ยังไม่เคยมีผู้ใดให้ความสำคัญในการศึกษามาก่อน เนื่องจากหมู่บ้านแห่งนี้เป็นเพียงหมู่บ้านเล็กๆ แห่งหนึ่งในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งการสัญจรไปมาในอดีตยังไม่สะดวกสบายเท่าที่ควร การเดินทางยังมีเพียงเส้นทางเดียวคือทางน้ำ ดังนั้นหมู่บ้านนี้จึงเหมือนเป็นหมู่บ้านที่ค่อนข้างปิดตัวจากภายนอก

หมู่บ้านสาขลามีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน โดยมีเกลือเป็นผลผลิตหลักของท้องถิ่นและชุมชนรวมทั้งเป็นหลักในการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจเหมือนกับชุมชนริมทะเล โดยทั่วไปแต่้นัยสำคัญที่ปรากฏให้ผู้วิจัยได้เห็นคือ ชุมชนนี้มีความผูกพันกับการทำนาเกลือมาช้านาน โดยไม่อาจแยกออกจากกันได้และยังคงเอกลักษณ์ดังกล่าวไว้ตราบนานเท่านานจากชื่อหมู่บ้าน ดังนั้นการศึกษาย้อนรอยประวัติศาสตร์การทำนาเกลือของหมู่บ้านสาขลาจะสามารถสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชนริมทะเล ในสมัยกาลก่อนได้อย่างไม่ต้องสงสัย กอปรกับยุคสมัยปัจจุบันเป็นยุคสมัยที่หาวิถีวัฒนธรรมดั้งเดิมของการทำนาเกลือได้ยากยิ่งนัก

หมู่บ้านนี้เริ่มเป็นที่รู้จักกันมากขึ้นเมื่อมีการตัดถนนเข้าสู่หมู่บ้านเมื่อประมาณ พ.ศ. 2536 ทำให้การไปมาหาสู่ของคนในหมู่บ้านกับภายนอกค่อนข้างสะดวกมากขึ้น และเริ่มมีนักท่องเที่ยวเดินทางไปที่ท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากกระแสของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกำลังอยู่ในความสนใจของประชาชนคนไทย และหมู่บ้านสาขลาก็เป็นหมู่บ้านที่มีมรดกวัฒนธรรมและมีสภาพป่าชายเลนที่สมบูรณ์ให้ได้ศึกษา

ความน่าสนใจและความสำคัญของหมู่บ้านสาขลาในความเป็นจริงแล้วมีมาตั้งแต่สมัยเริ่มแรก เนื่องจากหมู่บ้านนี้มีสภาพสังคมและเศรษฐกิจที่น่าสนใจอย่างยิ่ง โดยเศรษฐกิจที่สำคัญของหมู่บ้านสาขลาในอดีตขึ้นอยู่กับ “เกลือ” ซึ่งแม้บางคนจะมองว่าเกลือเป็นผลผลิตที่มีราคาถูกแต่เกลือกลับเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์ และเป็นปัจจัยที่สำคัญของนักเดินทางที่ต้องนำติดตัวไปด้วยเสมอ ไปจนถึงการเป็นสินค้าที่มีราคาเทียบได้กับน้ำหนักของ

ทองคำในอดีตบางพื้นที่ แต่สำหรับประเทศไทยแล้วเกลือเป็นสินค้าที่หาได้ไม่ยากและมีราคาค่อนข้างถูก

เมื่อผู้วิจัยได้ทำการวิจัยแล้วพบว่า หมู่บ้านสาขามีพัฒนาการด้านสังคมและเศรษฐกิจมาตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นจวบจนมีการเลิกทำนาเกลือประมาณ พ.ศ. 2530 (แปลงสู่ค้ายเกลือเมื่อประมาณปี 2539) โดยได้แบ่งผลสรุปออกเป็นยุคสมัยได้ 3 ยุค ดังนี้

1. ยุคสังคมและเศรษฐกิจสมัยเริ่มแรก กล่าวคือ หมู่บ้านสาขลา ในยุคสมัยนี้เป็นยุคเริ่มแรกของการเกิดหมู่บ้านสาขลา สมัยนี้สังคมและเศรษฐกิจของหมู่บ้านสาขลาขึ้นอยู่กับการผลิตเกลือและข้าว โดยมีคลองสาขลาเป็นแนวชั้นกลางแบ่งพื้นที่การผลิต บริเวณฝั่งที่เป็นที่ตั้งของวัดสาขลาบริเวณนี้ น้ำจืดก็จะปลูกข้าว ฝั่งตรงข้ามน้ำเค็มก็จะประกอบอาชีพทำนาเกลือ แต่ก็มีไม่น้อยที่ประกอบอาชีพทั้ง 2 อย่างควบคู่กันไป เพราะต้องทำกันคนละฤดู

การผลิตทั้งนาเกลือและนาข้าวของคนในหมู่บ้านยังคงใช้เทคโนโลยีการผลิตแบบดั้งเดิมที่ต้องอาศัยธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต โดยการทำนาเกลือที่มีปริมาณการผลิตที่มากกว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มักจะทำการผลิตแทบทุกคร้วเรือน โดยใช้เทคโนโลยีการผลิตแบบเรียบง่าย และบริเวณพื้นที่การผลิตก็มีไม่มากนัก เพราะส่วนใหญ่จะทำบริเวณหลังบ้านเรียกกันว่า “นาหลังบ้าน” ส่วนการทำนาข้าวแม้ว่าจะมีความสำคัญเพราะประชาชนคนไทยจะบริโภคข้าวเป็นหลักในทุกคร้วเรือน แต่สำหรับการผลิตข้าวในหมู่บ้านมีปริมาณไม่มากนักเนื่องจากสภาพภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยเท่าที่ควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดน้ำท่วมครั้งใหญ่ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 บริเวณที่เคยเป็นน้ำจืดเปลี่ยนสภาพเป็นน้ำเค็ม สภาพเช่นนี้อาจทำให้การปลูกข้าวไม่ได้ผลผลิตอย่างเต็มที่ และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การทำนาข้าวของที่นี่ลดปริมาณลง แต่ยังคงพบว่าบางพื้นที่ยังสามารถปลูกข้าวได้อยู่บ้างแต่ก็มีปริมาณน้อย อย่างไรก็ตามการทำนาข้าวก็ได้หมดไปจากหมู่บ้านสาขลาเมื่อประมาณ 35 ปีเศษ

2. ยุคสมัยของเกลือ ตัวกำหนดสังคมและเศรษฐกิจที่สำคัญ เป็นยุคสมัยของการบุกเบิกและแสวงหาพื้นที่เพื่อการทำนาเกลืออย่างจริงจัง เนื่องจากเกลือมีราคาสูง ดังนั้นชาวบ้านจึงแสวงหาพื้นที่ด้วยการหักร้างถางพง เพื่อการผลิตเกลือให้ได้ปริมาณเพิ่มขึ้นเพียงพอต่อการจำหน่าย เกลือของที่นี่ได้ส่งขายไปทั่วประเทศ รวมทั้งได้มีการส่งขายยังต่างประเทศด้วย ตลาดต่างประเทศรายใหญ่ที่รับซื้อเกลือคือ ญี่ปุ่น

เมื่อการผลิตเกลือมีปริมาณที่มากขึ้นและกลายเป็นเศรษฐกิจหลักที่สำคัญของคนในหมู่บ้าน ทำให้ชาวบ้านเริ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น และยังส่งผลให้สังคมในช่วงนี้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามไปด้วย กอปรกับการสัญจรไป-มาระหว่างหมู่บ้านและตัวจังหวัดสะดวกยิ่งขึ้นเมื่อมีการขุดคลองสรรพสามิต ยิ่งทำให้สภาพของสังคมที่เคยปิดจากโลกภายนอก มีการติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น

ชาวบ้านบางคนเริ่มมีการส่งลูกหลานออกไปเรียนหนังสือยังตัวจังหวัด ซึ่งเยาวชนที่ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นบางคนก็กลับมาพัฒนาหมู่บ้านของตนเอง และบางส่วนเริ่มหันไปหางานทำในตัวเมือง

นอกจากนี้จากสภาพแวดล้อมที่เคยมีการดำรงชีวิตแบบง่าย ๆ ก็เริ่มมีสินค้าจากภายนอกเข้ามาขายโดยพ่อค้าเรือเร่ ทำให้การดำเนินชีวิตของคน ในช่วงเวลานี้มีความสะดวกสบายเพิ่มขึ้น มีอาหารการกินที่มีความหลากหลาย แต่สภาพของสังคมโดยรวมก็ยังไม่แตกต่างจากอดีตมากนัก

3. ยุคสมัยของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ยุคนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงสังคมดั้งเดิมของหมู่บ้าน ในช่วงเวลานี้ชาวบ้านสาขาหลายต้องประสบปัญหาหาค่าเกลือตกต่ำลง ทำให้ไม่สามารถทนรับภาระที่ขาดทุนต่อไปได้ กอปรกับในช่วงนั้นมีอาชีพที่สามารถให้ผลตอบแทนที่ดีกว่าเข้ามาแทนที่ คือการทำนาเกลือ ทำให้ชาวบ้านสาขาเริ่มหันไปแปรสภาพที่ดินของตนขุดบ่อเลี้ยงกุ้งแทนการทำนาเกลือ โดยปัจจัยและแรงผลักดันหลายประการที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้น คือ

3.1 ปัจจัยด้านการตลาด ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วนคือ

3.1.1 ตลาดภายในประเทศ ตลาดของเกลือสมุทรเริ่มแคบลงเมื่อได้มีการใส่ไอน์ไอโอดีนลงในเกลือหินทำให้ประชาชนเริ่มหันไปบริโภคเกลือหินเพิ่มมากขึ้น กอปรกับการออกประกาศกระทรวงอุตสาหกรรมเรื่อง “เกลือบริโภค” กำหนดมาตรฐานของเกลือต้องมีปริมาณโซเดียมคลอไรด์ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 96.00 เกลือสมุทรซึ่งมีปริมาณโซเดียมคลอไรด์ประมาณ 80-90 น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดจึงไม่สามารถบรรลุขายได้ตามกฎหมาย

3.1.2 ตลาดภายนอกประเทศ จากการที่เคยส่งเกลือออกขายยังต่างประเทศได้ แต่ในภายหลังต่างประเทศโดยเฉพาะญี่ปุ่นลูกค้ารายใหญ่ ปฏิเสธซื้อเกลือสมุทรทำให้เกลือสมุทรไม่สามารถส่งออกขายได้

3.2 ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างกายภาพ

3.2.1 การกัดเซาะของน้ำทะเลบริเวณชายหาดทำให้ความเหมาะสมของพื้นที่ในการทำนาเกลือหมดไป ปัญหาการกัดเซาะของชายฝั่งทะเลนับวันยังมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ซึ่งยังผลทำให้พื้นที่ที่เคยมีความเหมาะสมในการทำนาเกลือได้รับความเสียหาย

3.2.2 การทำนาเกลือต้องใช้พื้นที่มาก ในทางปฏิบัติของครอบครัวที่ทำนาเกลือที่มีมรดกตกทอดกันมานานจะใช้วิธีเวียนกันทำ ดังนั้นครอบครัวที่เป็นครอบครัวขยายจึงมีแนวโน้มที่จะใช้พื้นที่เพื่อนำไปประกอบกิจการอื่นๆ ที่มีผลตอบแทนสูงกว่า

3.3 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของหมู่บ้านสาขา มีผลอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม กล่าวคือ ในช่วงเวลานี้ประชาชนเริ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น มีการใช้เครื่องอำนวยความสะดวกที่ฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น สภาพบ้านเรือนจากบ้านไม้ก็เปลี่ยนเป็นบ้านปูน มีการใส่เครื่องประดับเพื่อเป็นเครื่องเชิดชูฐานะทางสังคม

สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเมื่อมีการพัฒนาการคมนาคมขนส่งทางบกให้มีความเจริญมากยิ่งขึ้น ทำให้สังคมของหมู่บ้านกลายเป็นสังคมเปิดที่รับแนวคิดทางวัฒนธรรมและรับแนวคิดทางเศรษฐกิจจากภายนอกได้อย่างรวดเร็วขึ้นตามไปด้วย

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวหมู่บ้านสาขลาในช่วงเวลานี้ เกิดจากสาเหตุที่สำคัญ คือ ในช่วงประมาณ พ.ศ. 2535 เป็นช่วงเวลาที่ราคาเกลือตกต่ำลงอย่างมาก โดยมีราคาประมาณ 3-5 ถวียน 100 บาท ซึ่งชาวหมู่บ้านสาขลาที่ผลิตเกลือเป็นอาชีพหลัก ไม่สามารถจะอยู่ได้ในสภาพของราคาเกลือที่ตกต่ำลงขนาดนี้ กอปรกับในช่วงเวลาเดียวกันบริเวณสหกรณ์หรือคลองสหกรณ์ ซึ่งมีลักษณะภูมิประเทศและการประกอบอาชีพเช่นเดียวกับหมู่บ้านสาขลาได้เริ่มมีอาชีพใหม่เข้ามาเผยแพร่ที่สามารถทำรายได้ได้ดีกว่า คือ การทำนาเกลือ ทำให้ชาวหมู่บ้านสาขลาเริ่มมีการแปลงสภาพที่ดินที่เคยทำนาเกลือมาทำนาเกลือแทน ซึ่งผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวในช่วงแรกนี้ทำให้สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนในหมู่บ้านดีขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ประชาชนเริ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่สุขสบายขึ้น เริ่มมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ฟุ่มเฟือยใช้ภายในสังคม สภาพสังคมของหมู่บ้านในช่วงนี้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ทำให้สังคมของหมู่บ้านกลายเป็นสังคมเปิดที่รับแนวคิดทางวัฒนธรรมและรับแนวคิดทางเศรษฐกิจจากภายนอกได้อย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

ขณะนี้ประชาชนที่ประกอบอาชีพการทำนาเกลือกำลังเผชิญวิกฤตการณ์ในเรื่องราคาเกลือตกต่ำ และปัญหาอีกนัยประการ การศึกษาหมู่บ้านสาขลาเป็นกรณีศึกษาที่ดีที่สุดในหมู่บ้านหนึ่ง เพราะหมู่บ้านสาขลาในอดีตเคยเป็นแหล่งผลิตเกลือที่มากที่สุดแห่งหนึ่งในภาคกลางจนกลายเป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของหมู่บ้านแห่งนี้ แต่ในขณะนี้หมู่บ้านไม่ได้มีการผลิตเกลืออีกแล้ว โดยในขณะที่ยังชาวบ้านกำลังเผชิญปัญหาอยู่ รัฐบาลก็ไม่ได้ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือปัญหาของชาวนาเกลือที่สาขลาเลย

รัฐบาลเริ่มตระหนักถึงความสำคัญของการทำนาเกลือในหมู่บ้านนี้เมื่อไม่นานนี้ โดยได้มีการส่งเกษตรอำเภอเข้าไปพูดคุยกับชาวบ้านสาขลาให้หันกลับมาทำนาเกลืออีกครั้งหนึ่งเพื่อต้องการอนุรักษ์ไว้เป็นเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านก็ไม่สามารถจะกลับมาทำนาเกลือได้เนื่องจากพื้นที่ได้ถูกแปรสภาพไปทำนาเกลือ ซึ่งการทำนาเกลือนั้นต้องขุดบ่อขนาดใหญ่และลึก กอปรกับชายฝั่งทะเลได้ถูกกัดเซาะจากน้ำทะเลมากขึ้นเนื่องจากการบุกรุกและทำลายพื้นที่ป่าชายเลนเป็นการเข้ามาของรัฐบาลที่ผิดเวลาอย่างมาก

สิ่งที่ดีที่สุดในขณะนี้คือต้องมองและคิดว่าจะทำอย่างไรให้พื้นที่ในภาคกลางที่ยังคงประกอบอาชีพทำนาเกลือสามารถดำรงอาชีพนี้ได้อยู่ได้โดยไม่พ่ายแพ้ต่อกระแสของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่กำลังไหลบ่าอย่างไม่ขาดสาย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ 3 ประเด็น คือ

1. รัฐควรกำหนดนโยบาย โดยกำหนดอาชีพการทำนาเกลือเป็นอาชีพสงวน ซึ่งอาจจะกำหนดพื้นที่คุ้มครองไว้สำหรับการผลิตเกลือสมุทร เพื่อไม่ให้เกิดการรุกร้าของการใช้ประโยชน์ในที่ดินเหล่านั้นเพื่อประกอบอาชีพอื่นๆ

2. รัฐควรมีมาตรการในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการตลาดให้กับเกลือสมุทร กล่าวคือ ควรจะมีการประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์ของเกลือแต่ละชนิด เพราะข้อดีของเกลือแต่ละชนิดมีประโยชน์ที่แตกต่างกันออกไป เพื่อเปิดโอกาสให้เกลือสมุทรสามารถเปิดตลาดแข่งขันกับเกลือประเภทอื่นได้ ไม่ใช่เพียงแต่มีไว้สำหรับอุตสาหกรรมประมงเท่านั้น

3. รัฐควรมีมาตรการส่งเสริมและอนุรักษ์คุ้มครองพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อป้องกันการกัดเซาะและพังทลายของดินในบริเวณพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการทำนาเกลือมิให้ถูกทำลายลง ซึ่งการดำเนินการตรงนี้ยังช่วยรักษาสีเขียวของบริเวณป่าชายเลนให้คงอยู่ได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- เชือน ศิสุคนธ์. (ม.ป.ป.). ประวัติตำบลนาเกลือ(สาขลา) และวัดสาขลา. เอกสารพิมพ์เผยแพร่.
- บุษรา ประดิษฐ์นุช. (2543). **ท้องถิ่นของเรา: จังหวัดสมุทรปราการ**. สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองสมุทรปราการ .
- เป็ียน ผลัดรีน. (2514). “ชีวประวัติของข้าพเจ้า” ใน เป็ียน *ผลัดรีน* ม.ป.ป. 2542 **ผลงานค้นคว้าประวัติศาสตร์ไทย และเรื่องของเกลือ(ไม่)เค็ม** พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายบุญเรือง ณ นคร ณ ฼รวัดพระศรีมหาธาตุ วันอาทิตย์ที่ 31 ตุลาคม 2514.
- รวมศักดิ์ ไชยโกมินทร์. (2544). **สงครามประวัติศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: พิงแณศพรินท์ติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด.
- ล้อม เพ็งแก้ว. (2543). **นาเกลือ: ฤดูกาลเหลือเพียงตำนาน**. บรรยาย ณ ศูนย์มนุษยวิทยาสิรินธร วันที่ 8 พฤศจิกายน 2543.
- อุทัย จงใจรัก. (2520). **เรือนไทยเดิม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช สภาวัฒนธรรมตำบลนาเกลือ. แผ่นพับประชาสัมพันธ์บ้านสาขลา.
- เสถียร โสเสศ. (2515). **ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา.
- ศุวิทย์ ไพทยวัฒน์. (2522). **วิวัฒนาการเศรษฐกิจชนบทในภาคกลางของประเทศไทย**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สุมิตร ปิติพัฒน์. (2538). “มนุษย์กับเศรษฐกิจ”. ใน **มนุษย์กับอารยธรรม** หน่วย 9. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา.

สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม กระทรวงอุตสาหกรรม. (2545). “เกลือบริโภค”
กรุงเทพมหานคร: ไทยเจริญการพิมพ์.
เอนก นาวิกมูล. (2546). “บ้านตาสลา จ.สมุทรปราการ” ใน สารคดี, 9 (223).